

לב המועדים

הלכות והליכות בענין "דברים הקשים לשכחה" [הקצר]

דבר ממשנתו כי אינו גורם לתורה המסורה שתשכח (בשם הנר"ח מוואליין הובא בכתר ראש אות סז נדפס בסידור הנר"א אישי ישראל, ביאור הנר"א פאה פ"ב ה"ד, והנר"ז בהידושו עה"ת פרשת ואתחנן על הפסוק והיו הדברים האלה).

יש חולקים ואומרים: שהאיסור נמשך גם אחר חתימת התלמוד, וכשם שבימי הראשונים לא אמרו שאם ישכח יחזור וישאל את רבו, כך לא מועיל מה שנכתבו הדברים בספר, והאיסור הוא על עצם השכחה וחל מיד כששכח [והוסיפו שאין מצות התורה משתנות לפי הזמן ולא הועילה האיסור] (שו"ע הנר"ז ת"ת פרק ב הלכה ד).

טעם אחר שאין איסור באכילת דברים אלו

לפי שאם היה איסור לא היה לפוסקים רמב"ם טור ושו"ע להשמיטם, ורק לכתחילה נכון להיזהר מהם והגם שחלק מהם הובא בכמה פוסקים, אף אלו לא נקמו לשון איסור רק לשון זהירות שאדם צריך להשתדל תכלית ההשתדלות שלא לשכח תלמודו (ספר זכרון לגר"ק הודפס בסוף ספר שיח השדה להגה"ק נדפס בשיח השדה ח"א עמוד ז).

טעם אחר: אין איסור בדבר לפי שכל הדברים הנאכלים שמשכחים את הלימוד אין מוכרח שישכח, אלא זה רק גורם להחליש כח הזכרון והוא אינו מתכון לזה ומתכון רק להנאת אכילה, משאין כן במבטל ואינו חוזר על משנתו (עיין אבות פ"ג משנה ח) שבודאי ישכח הוי מסירים מליבו (ספר זכרון לגר"ק הודפס בסוף ספר שיח השדה שם לגר"ק).

טעם אחר: יש שכתבו בדומה כיון שבאכילת דברים המשכחים יש רק חשש שיויק ואפשר שלא יזיק או שיכול לעשות לעומת זו דבר המועיל לזכרון ולכן אין איסור בדבר (שו"ת דברי מלכאל ח"ב סימן נג אות ב).

קפידי על אכילת אוכלים הגורמים לשכחה האוכל בקביעות יש אומרים: שכל מה שנאמר על אכילת דברים הגורמים לשכחה הוא דווקא שנוהג כן בקביעות ומורגל לאכול אותו הדבר, אבל אם רוצה לאכול מעט מהם ושלא בדרך קביעות והרגל אלא אוכל לעיתים רחוקות אין לחוש לשכחה (שו"ת ישבי עבדי ח"ה יור"ד סימן ט אות ו).

האוכל בלא כוונה

יש אומרים: שכל מה שנאמר לגבי אוכל שקשה לשכחה אינו אלא במי שאוכל בלא כוונה כעם הארץ אך מי שמכוון באכילתו את הכוונות [ועל פי סודם של דברים] אדרבה נותנים לו זכירה כיון שאוכל בכוונה ומברר ומתקן אותם על יד הכוונה (מג"א קע יט בשם האר"י) שער המצוות פרשת ואתחנן דף לב ע"ב, עיין בה"ח כד מג שביאר מה היא הכוונה).

"צריך אדם להרגיל את עצמו לאכול דברים המשיבים את הלימוד ולשמור עצמו שלא יאכל מהדברים המשכחים את הלימוד. וגם במאכלים שהוא אוכל בתמידות כגון לחם ובשר צריך שיהיו דקים ומבושלים כתיקונם ולא יאכל מאכלים המטמטמים את הלב (מאירי הוריות יג, ב ד"ה מכיון).

האם יש איסור לאכול דבר שקשה לשכחה

איסור לשכוח דבר ממשנתו: אמרו חז"ל (אבות פרק ג משנה י) "כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו שנאמר (דברים ד ט) "רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך" יכול אפילו תקפה עליו משנתו תלמוד לומר "ופן יסורו מלבך כל ימי חיך" הא אינו מתחייב עד שיישב ויסירם מלבו" עיין במנחות (צמ, ב) כמה לאוין עובר כשגורם לעצמו שישכח את לימודו ומסירו מלבו.

יש אומרים: שמדברי הרע"ב (אבות פ"ג מ"י ד"ה כל, וכן מביאור הרבינו יונה אבות פ"ג מ"ח) משמע שהאוכל דברים הגורמים לשכחה עובר בלאו שכתב בביאור המשנה שאין הכוונה דווקא לעושה מעשה לשכח תלמודו, אלא כל שיושב ובטל ואינו חוזר על ההלכות פעמים רבות עד שלא תוכל לסור מלבו נקרא יושב ומסיר מלבו, ולפי זה נראה שבודאי באדם שאוכל דברים המשכחים שגורם לעצמו שיתחייב בנפשו ועובר על הלאו "רק השמר לך" (קונטרס התעוררות לתשובה לר"ש סופר בס' המאירי לר"ה סימן א, ליקומי מהר"ח סדר קביעות עתים לתורה).

יש אומרים: שצריך לזהר בדברים אלו שהרי לשם כך כתבם חז"ל, אולם לעם הארץ אין צורך לזהר (כמבואר בספר חסידים תתרה) (מג"א ב ג, קנח יז).

יש אומרים לענין הדברים הצרכים נטילה: שכל מי שאינו נוטל ידיו בדברים הצריכים לכך עובר בלאו של "השמר לך פן תשכח" (א"ר קע ב, שו"ת תשובות והנהגות חלק א סימן א בשם החזו"א).

יש חולקים ואומרים שאינו חייב עד שישב ויסירם מלבו ראיתם ממעשה שמוכח בספר חסידים (תתרה) באחד ששאל את החכם עכברים אכלו בלחמי אם אוכל לאכול מן הלחם, אמר ולמה לא תאכל, אמר לו פן אשכח תלמודי ואני נזהר מלאכול מכל מה שמשכח התלמוד, אמר לו החכם אינך חייב עד שישב ויסירם מלבו.

בטעם הדבר: לפי שאזהרה על שכחת משנתו נאמרה רק על הראשונים שלמדו בעל פה שהיא נקראת משנה והיא נמסרת בעל פה מדור לדור, אך לאחר שנכתב התלמוד ונפסק הקבלה איש מפי איש בכלל השוכח

זהירות לכתחילה לא לאכול דברים הגורמים לשכחה אף שאין איסור לאכול דברים המשכחים בודאי נכון לזהר לכתחילה מכל הדברים, והטעם: שהרי מנאום חכמים שידעו לזהר מזה וגם המג"א (ב ג, קנח יז קע יט) כתב שיש לזהר בזה וכן הובא במשנ"ב (ספר זכרון לגרח"ק הודפס בסוף ספר שיח השדה לגרח"ק הודפס בסוף ספר שיח השדה חלק ב עמוד ז).

האוכל מאכלים אלו לצורך רפואה

יש אומרים: שמי שנוקק לאכול מאכלים אלו לצורך הבראת גופו כגון שהוא חלוש וצריך לאכול דווקא מאכלים אלו אין לו להחמיר על עצמו בענין זה (עיין זכחי צדק קמז אות פט, שו"ת ישכיל עבדי ח"ח יור"ד סימן ט אות ו). ומ"מ טוב שיאכל כנגדם דברים המסוגלים לזכירה בכמות יתירה שיבטלו את הדברים הקשים לשכחה בביטול ברוב (ע"ע שו"ת דברי מלכאל ח"ב נג ב).

עם הארץ באיסור אכילת דברים המשכחים

ממעשה המובא בספר חסידים (סימן תתרח) אחד ששאל מחכם עכבר אכל מלחמי אם מותר לאכול וכו' אמר לו ואני רואה שאינך עוסק בתורה ואתה פנוי והיית יכול לעסוק.. מוטב היה לך שלא היית נזהר מדברים המשכחים כדי שהיית שוכח דברים בטלים שאתה עוסק בהם, מוכח שדווקא בבני תורה יש ענין לזהר בדברים אלו אבל עם הארץ אינו צריך לזהר בזה הכלל.

נשים בזהירות מאכילת דברים הקשים לשכחה

יש אומרים: שנראה שגם אשה צריכה לזהר מעשיית או מאכילת דברים הקשים לשכחה, והטעם: אף על פי שאין היא מצווה על תלמוד תורה מכל מקום חייבת היא ללמוד הדינים והמצוות שהיא חייבת בהם ויש לחושש שמא תשכחם (הליכות ביתה סימן כח ב ט הערה יד).

ראייה לדבר מהגמרא (הוריות יג, ב) עשרה דברים קשים ללמוד... העובר בין שתי נשים והאשה העוברת בין שני אנשים, ועיין במהרש"א (שם) שהגמרא בהוריות מדברת לענין שכחה [ולא לענין שכנה] (עיין רש"י ד"ה קשים).

יש אומרים: שנשים אינן צריכות לזהר בכל זאת, והטעם: משום שאינן מצוות על תלמוד תורה (כה"ח קנו כח, חוות דעת יור"ד סימן עב ס"ק ב, ספר זכרון לגרח"ק הודפס בסוף ספר שיח השדה בהקדמה לח"ב ד"ה ומ"מ).

יש שהקשו הטעם שאינם מחויבות הרי גם נשים מחויבות לדעת דינים שלהם

וישבו הדבר שדיניהם כבר מושרשים בלבם ואינן שוכחות לעולם (הובא בספר זאת התורה דברים הקשים לשכחה עמוד קצ).

טעם אחר: ואף שאשה מצווה ללמוד כדי לדעת לקיים מצוותיה, אין זו מצות לימוד ואין איסור בשכחתה, כי יכולה לשוב ללמוד ולשאול ועצם הלימוד אינו מצווה (חוות דעת יור"ד עב ב).

טעם אחר: שונה מצות תלמוד תורה של אנשים למצות תלמוד תורה של אנשים, באנשים יש ב' חלקים, א. גוף מצות תלמוד תורה לשם מצווה גרידא, ב. מצות לימוד כדי שידעו איך לקיים משא"ב בנשים הלימוד היא רק כדי שידעו איך לקיים לכן באנשים יש איסור לאכול דבר המשכח לפי שיחסר להם למפרע בקיום מצות תלמוד תורה שלהם, אבל נשים שמצותם רק כדי שידעו איך לקיים ולא שייך אצלם לימוד לשם לימוד הם מותרות לשכוח ולא חבר אצלם מצות תלמוד תורה למפרע (על פי בית הלוי ח"א ס"ו).

קטנים באכילת דברים הקשים לשכחה

יש אומרים: שבקטנים ראוי להחמיר, והטעם: כי הדברים האלה מובעים בו טבע של שכחה ויכול להזיק לו בעתיד (ספר זכרון לגרח"ק הודפס בסוף ספר שיח השדה לגרח"ק).

יש אומרים: שאף לנשים מעוברות אין לאכול דברים הקשים לשכחה והטעם: כדי שלא יזיקו לבן הזכר (משמרת שלום זכחי צדק עב ס"ק ד לענין אכילת לב).

עניני בגדים ומלבושים

המניח כליו [בגדיו] תחת מראשותיו המניח בגדיו תחת מראשותיו כשהולך לישון קשה לשכחה (הוריות יג, ב, תשב"ץ רפו). בגדיו אין הכוונה רק הכותנת אלא גם בשאר בגדים (מהרי"ל ליקוטים אות מא).

אם הניח דבר המפריד בין ראשו לבגדיו אין לחשוש (משנ"ב ב ס"ק ב).

המתנמנם על זרעו

המתנמנם על זרעו שלבוש בבגד נראה שאין לחוש לזה, והטעם: מכיון שהוא לבוש, בגדיו בטילים לו (ספר זכרון לגרח"ק הודפס בסוף ספר שיח השדה ח"ב אות טו).

בגדים של אחרים

יש אומרים: שהחשש הוא דווקא בבגדים שלו אבל בגדים של אחרים או בגדים של הקדש אין חשש (שו"ת שלמת חיים ח"א סימן י).

הנחת בגדיו של קטן תחת מראשותיו

יש אומרים: שכל הקפידא היא באדם גדול אבל בתינוק אם יניחו הבגדים מראשותיו אין להקפיד בכך (רבי חיים פאלג'י בספר עיני כל חי הוריות יג, ב).

להניח סמוך לראשו

יש אומרים: שכל הקפידא היא דווקא במניח תחת מראשותיו ממש, אבל אם מניח סמוך לראשו אין חשש (באר שבע הוריות יג, א).

ללבוש ב' מלבושים יחד

יוהר מללבוש ב' מלבושים יחד והעושה כן קשה לשכחה (מג"א ב ג, אבן השהם ב א), והטעם: לפי שאינו מניח את האור המקיף לעבור ולחקיף בין כל מלבוש ומלבוש ועל יד זה אין הקליפה נדחת ואז השכחה מצויה (נגיד ומצוה ברכת השחר בשם עו"ת שער התפילה דך יג, א, פרע"ח תפלה פ"ב דף ה, א).

כובע גדול ביחד עם כובע קטן

יש אומרים: שיש להחמיר שלא ללבוש כובע גדול ביחד עם כובע קטן בבת אחת שהגדול משום היכון מה שאין כן בקטן, ועוד שהגדול ממזג אויר והקטן לא (כה"ח סופר ב אות ו).

הפושט ב' בגדים יחד

יש אומרים: שעיקר החשש הוא כשלוש ב' מלבושים יחד, אבל כשפושט מלבושיו אין צריך להקפיד לפשוט אחד אחד ואינו גורם לשכחה (הנהגות אורחות חיים מאביו של הגאון תפארת ישראל הנדפס בסוף שו"ע או"ח בית ברוך על החי"א כלל א לו). והוסיף הגרשז"א: שאין לנו להחמיר בדברים אלו רק במה שכתוב במפורש (הובא הליכות שלמה פרק ב כב).

יש שכתבו שגם כשמפשיט מעליו הבגדים יש להקפיד לפשוט אחד (שלחן המהור מהרה"ק מקאמרנא זצ"ל א ב).

לבישת בגד הפוך (עיין שו"ע או"ח ב ג) הלוּבש בגד הפוך קשה לשכחה (ספר מאסף לכל המחנות סימן ב ס"ק י הביא בשם אשל אברהם בומשאטאש מהרד"ת ב, והובא בדעת תורה למהרש"ם סימן ב).

תפירת בגד כשהוא לבוש בו התופר בנדיו כשהוא לבוש בו, קשה לשכחה (חופת אליהו רבה חופת אליהו הנדפס בסוף ספר ראשית חכמה פרק ג אות כג, מחזור ויטרי סוף מסכת בלה).
יש אומרים: שהסגולה לזה שיקח בפיו איזה דבר בפיו וילעוס בשעה שתופר (שלחן מלכים הביא מספר זר זחב).

הישן עם מנעלים הישן כשהוא לבוש במנעליו גורם לשכחה (ספר דרך ישרה דף כה ע"ב).
שינת קבע: וכל זה דווקא שישן שינת קבע, אבל הישן שנת ארעי כגון שיושן בישיבה על כורסא או על הסמנדר וכן היושן מיושב תוך כדי נסיעה אין חשש (עיין ליקוטי מהר"ח סדר ק"ש).

עניני רחיצה וניגוב

לנגב ידיו בחלוק - המנגב ידו בחלוקו או בשאר בגדיו קשה לשכחה (משנ"ב קנח ס"ק מה מג"א בשם התשב"ץ רפז).

לנגב שאר חלקי גופו כגון רגליו בבגדיו יש אומרים שאין חשש ומותר (תשב"ץ רפז ועוד שלא הזכירו אלא ידיו).

נטילת ציפורניו כסדר כשנומל ציפורני לא יטול כסדר האצבעות אלא בדילוג משום שקשה לשכחה (קיצור השל"ה מסכת שבת דף נג, א אבודרהם נטילת ציפורים).

המשנ"ב (רס ס"ק ח) הביא את דברי התשב"ץ שהביא שהמהר"ם לא דקדק בזה וכן כתב האר"י ומוסיף ומכל מקום יש לזהר בזה לכתחילה.

קציצת ציפורני ידיו ורגליו ביום אחד לא יקצוץ אדם ציפורני ידיו ורגליו ביום אחד, משום שקשה לשכחה (יסוד ושורש העבודה שער השמיני שער העליון).

עניני הסתכלות

הסתכלות בפני מת המסתכל בפני מת קשה לשכחה (הוריות יג, א, ליקוטי מהרצ"א חיי שרה כז), **והטעם**: לפי שראה את האדם חי ופועל ועכשיו רואה אותו שוכב כאבן דומם תבוא עליו חרדה כשיחשוב שגם לו יקרה כן, וחרדה זו תטריד שכלו ויתעצב אל לבו וישכח תלמודו כי הלימוד מתיישב בדעתו של אדם כי אם מתוך מנוחה ושמחה (פירוש רבינו ידעיה הפניני הוריות יג, ב).

יש אומרים: שכל החשש דווקא בהסתכלות בהתבוננות ומדייקים מלשון הגמרא שנקמ"ה "המסתכל" שהסתכלות זה הבטח תמידית (עיין מג"א קכח לה) אבל בראיה בעלמא עין חשש (ספר זכרון לגרח"ק הודפס בסוף ספר שיח השדה חלק ב כה, מג"א רכח כ, משנ"ב שם ס"ק לג לענין המסתכל בפני רשע, נצי"ב בספרו מרומי שדב הוריות יג, ב).

סגולה לתקן הדבר שיסתכל ג"פ על ציפורני ידיו ואחר כך יסתכל ג"פ לשמים (רבי זכריה סימנר בספר זכירה נטילת שחרית וענין שכחה).

תמונה של מת

יש אומרים: שיש לחוש לשכחה אם מסתכל בתמונה של מת [שציילמוהו בעודו מת קודם קבורתו] (עיין שו"ת דבר יהושע ח"א סימן לה אות ב שמסתפק בזה), **יש אומרים**: שאין לחוש במסתכל בתמונה (ספר זכר עשה עמוד שמג).

הסתכלות בפני רשע המסתכל בפני רשע קשה לשכחה, לפי שרשעים בחייהם קרויין מתים (תורת חיים על התורה ברכות יח, ב).

הסתכלות על אדם כועס בשעה שאדם כועס אל יסתכל אדם בו, משום שמשכח תלמודו (ספר חסידים תתשכו), וכן הכועס משכח תלמודו (נדרים כב, ב).

הקורא כתב שעל גבי הקבר

הקורא כתב שעל גבי הקבר קשה לשכחה (הוריות יג, ב), **והטעם**: משום עיצבון דהיינו שמא יראה בכתב שעל גבי הקבר אחד מידידיו ויתעצב על ליבו ואין אדם לומד אלא מתוך שמחה (פירוש אנדות לרבינו ידעיה הפניני).

יש אומרים: שהחשש דווקא בכתב בולט אבל בכתב שוקע אין לחוש (המהרש"ם דעת תורה או"ח ב א הביא מספר נגיד ומצוה אבילות בשם האריו"ל, קיצושו"ע קכח יג) (לטעמו של רבינו ידעיה לעיל שמא יתעצב נראה שכל שיש לו עיצבון אסור ואין צריך דווקא קראה בפה).

ראייה לדבר: אם גם כתב שוקע אסור לכתוב משום שקשה לשכחה, אם כן מאיזה טעם הנהיגו לכתוב על המצבה, הרי ימנעו לקרוא אותם כיון שהוא קשה לשכחה, ואם יקרא את הדברים אדם שאינו יודע שקשה לשכחה אם כן הכתיבה זו הוי מכשילו לפני עיור אלא מוכח שכתב שאינו בולט אפשר לכתוב (עיין שו"ת בצל החכמה ח"ה סימן ב).

סגולה לתקן הדבר שיניח אבן על גבי המצבה ומועיל שלא תהא קרייתו קשה לתלמוד (ספר יוסף אומ"ן עמוד רעג).

יש אומרים: שיאמר "אהבה רבה" עד "באהבה" ומסוגל מאוד לשכחה (הגהות הגרע"א יור"ד סימן שעו ד, אשל אברהם, א"ר רכד ז).

עניני מאכלים

האוכל לב של בהמה עוף או חיה האוכל לב של בהמה קשה לשכחה (הוריות יג, ב).

הטעם שאכילת לב גורמת לשכחה

לפי שהלב הוא תכלית שורש התקשרות הנפש הבהמיות ואם יאכלוהו אדם מתקשרת בו נפש הבהמיות ההיא לגמרי והיצה"ר מתקשר בו וגורם לו מפשות ושכחה, ולפעמים יתגלגל איזה רוח באותו בהמה וידבק בו, כי משכן הרוח הוא בלב (שו"ע האר"י בהלכות דברים השייכים בסעודה מ, הובא במג"א קע יט). וכתב הכה"ח (או"ח קנו כה) דמעם הוה אף נשים צריכות לזהר בזה).

יש אומרים: שאף האוכל לב של עוף או חיה (מג"א קע ס"ק יט, משנ"ב קע ס"ק מה, קיצור השל"ה עניין דרך ארץ דף י ע"ב בד"ה ד"א, ש"ך יור"ד עב ב בשם תשב"ץ תקנח הביא שמהר"ם מרוטנבורג לא היה אוכל אף לב של עוף)

יש אומרים: שרק האוכל לב של בהמה משבח, והטעם: שזה מה שנוכר בגמרא בהוריות (יג, ב).

אכילת מח וכבד יש אומרים: שיש לזוהר מאכילת מח לב וכבד וסימנך מל"ך, והטעם: לפי דברי האר"י לפי שהם גורמים לשכחה לפי שעיקר גילוי בנפש רוח ונשמה הם במוח לב כבד ושם מושבם ולכן אין ראוי לאוכלם (ויתכן שגם מויקים) ובכמה מקומות ראינו שלא היו נזהרים בזה (החסיד רבינו ששון מרדכי בספרו מזמור לאסף דף פח, ב, כה"ח קנו אות כח). [וכתבו הפוסקים שזה רק במוח וכבד של בהמה וראייה ממדרש (איכה ג ו) שכתב שם שהביאו לפני רב אבהו שמונים מוחין של עוף].

ולמעשה נוהגים לזוהר רק שלא לאכול לב אבל מוח וכבד נוהגים לאכול (ספר שלחן מלכים סימן ג הלכה למשה ס"ק יט, שו"ת משנה הלכות חלק ג סב).

הרגיל בזית הרגיל בזית קשה לשכחה, הוית משבח לימוד של ע' שנה (הוריות יג, ב).

הטעם שיש שמקלים בדבר זה לפי שדברי הגמרא שגורם לשכחה נאמרו בזיתים חיים שקובעים עליהם סעודה ולא בזיתים כבושים או מבושלים והם נאכלים לקינוח ואין משכחים (ועב"ץ מור וקציעה קע ב).

טעם אחר: החשש הוא רק ברגיל כלשון הגמרא "הרגיל בזיתים", ושיעור רגילות הוא אחד לשלושים יום וביותר מל' יום אין לחוש וראייה לדבר מהגמרא (ברכות מ, א) "הרגיל בערשנים אחת לשלושים יום" (ספר זכרון לגר"ק הודפס בסוף ספר שיח השדה חלק ב יא) ובמשנ"ב (תקצו ס"ק ג) הביא בשם הפמ"ג שרגילות היא בג' פעמים, אך הש"ך (יור"ד רכו יא) הביא שיטת הר"ן שב' פעמים נחשב רגילות.

עצה לדבר: כיון ששמן זית משיב את הלימוד יטפמף מיפת שמן זית לתוך הזיתים ובוזה מתבטלת השכחה (שו"ת שלמת חיים תקא, הגרשז"א הליכות שלמה תפילה פרק ב הערה 103).

יש אומרים: שאין מועיל עצה זו, הטעם: אף שסגולת הזית להשכיח לימודו וסגולת השמן זית להשיב הלימוד (כמבואר בהוריות יג, ב) הכל תלוי לפי מידת בני אדם שיש אדם שמוחו וזכרונו וכשרונו חזקים, לאדם כזה יזיקו הזיתים מעט ויעיל השמן הרבה, אך יש אנשים שכוחם וזיכרונם חלשים ולהם הזיתים יזיקו הרבה יותר ממה שיעיל השמן (ספר זכרון לגר"ק הודפס בסוף ספר שיח השדה חלק שני יא).

אכילת זיתים שחורים חידוש של של הגאון רבי אברהם פאלאג'י (בספרו אברהם אוכור מערכת ז אות לו) שרק בזיתים שחורים עליהם ראוי לברך ברכה אחרונה מעין ז' ובהם יפול השכחה אך הזיתים דהגוון ככרתי העידו עליו שאינו בא לידי שכחה. ולפי זה מיושב מנהג העולם לאכול זיתים ירוקים.

זיתים הנמצאים בקופסאות שימורים בתחילה הם היו זיתים ירוקים (אנציקלופדיה לכשרות המזון מזון מן הצומח אדרעי עמוד קמב) ושחורים הכוונה שהיו על העץ שחורים (אנציקלופדיה לבית ישראל ח"ט עמוד 81–80).

אשה באכילת זיתים: רק גברים מקפידים על אכילת זיתים משום שבנשים לא שייך קשה לשכחה לפי שפמורות מת"ת (שו"ת יגל יעקב או"ח ט ג), אשה מעוברת: ראוי לה לזוהר בזה כדי שלא יפגע בעובר (שו"ת מנחת שמואל כרך ד סימן ב).

אשה מנקת: אשה שמנקת נכון לזוהר מלאכול זיתים, והטעם: כיון שיכול להשפיע על התינוק (הגר"ח הובא בחמדת משה דברים הנורמים לשכחה).

אכילה בכלים שבורים יש אומרים: שהאוכל בכלים שבורים מביא לידי שכחה (כה"ח סופר או"ח ב אות ג), ויש שלא נזהרים בזה (ספר עלי שיי"ח עמוד רכט בשם הגר"ח ועיין בדולה ומשקה עמוד שסב).

לאכול קצה הלחם יש הנוהגים: לחתוך את קצה הלחם ולא לאוכלו (פעמי המנהגים אות רעו).

מרגלא בפומא דאינשי שהאוכל קצה הלחם קשה לשכחה.

הטעם שגורם לשכחה: על פי רש"י שכתב שצריך לשיר כדי שיהא מזומן לעני שאם יבוא, והוסף בא"ר שהוא כעין מה שנאמר המאריך בשולחנו מאריכים לו ימיו ושנותיו, שמא יבוא עני ויתן לו ואם כן האוכל ולא שייר כלום הרי ששכח מהעני שיכול לבוא ולא הניח לו ואם כן מידה כנגד מידה האוכל מהקצה ושכח מהעני קשה לשכחה שהוא עונש על ששכח את העני (שו"ת משנה הלכה יא קמח כתב שמא י"ל).

והגר"ח ק כתב שלא מצא מקור למנהג זה (דולה ומשקה עמוד שסב).

מנהג העולם: יש מהעולם שאינו מקפיד בזה כלל, מכיון שלא נמצא לזה מקור בחז"ל וכך נהגו בביתו של הגר"י"ק זצ"ל (אורחות רבינו חלק ד דברים הקשים לשכחה ט).

יש שמקפידים בזה: ובשו"ת מנחת יצחק (חלק ט סימן ח) מובא ששאלו אותו שאלה זו, וענה שהוא לא מצא לזה מקור בחז"ל, אבל הוא בעצמו מקפיד שלא לאכול את הקצוות של הלחם, הטעם: עלפי דברי הירושלמי (תרומות פ"ח ה"ג), שצריך לחשוש לדבר שהבריות חוששים ממנו, ומכיון שכך ידוע בעולם, צריך לזוהר מזה.

ועיין שבספר חסידים (פי' רפא) גם מבואר שכל דבר שתופסין אותו בחזקת סכנה יש לזוהר ממנו וכו' (וכן כתב בתשו' הרשב"א ח"א סימן ט).

עניני לימוד להניח ספר פתוח המניח ספר פתוח והולך גורם שישכח לימודו, ידוע לחכמי האמת שיש מלאך אחד הנקרא ש"ד והוא שומר דפים הממונה על מי שמניח ספר פתוח ויוצא ומשכח תלמודו (ש"ך יור"ד רמז א).

יש אומרים: שכל הקפידא זה דווקא כשהולך ומשאיר את הספר פתוח לזמן כגון היוצא לרחוב אבל הנכנס מחדר לחדר או אפילו לחצר ולרחוב ולא לזמן ארוך אין חשש (ערוה"ש רעו ב), ויש מחמירים אף לזמן קצר (כה"ח פלאני סימן כ אות יא) ואם מה שאינו סוגר הספר הוא לצורך הלימוד דהיינו לחסוך זמן בחיפוש מקום שבו אוצזו ואין לו איך לסמן בנקל לכו"ע מותר להשאיר פתוח (בשם הגרשז"א הובא בספר אהל יעקב כבוד וקדושת הספרים).